

Історичні засади становлення та розвитку держави

Іван Шкурат, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Питання розкриття історичних засад становлення та розвитку держави постійно потребує уваги з боку вітчизняних дослідників, що і зумовило мету цієї статті.

Стаття присвячена з'ясуванню історичних засад становлення та розвитку держави. Наведено основні теорії походження держави, зокрема патріархальну, теологічну, договірну, органічну, теорію насильства та матеріалістичну (класову) теорію. На основі проведеного аналізу всіх теорій походження держави стає зрозуміло, що в основі виникнення і розвитку держави лежать людські потреби, а її головна мета як суспільно-політичного інституту і державного управління як діяльності полягає саме у задоволенні потреб людей. З'ясовано, що спільним для всіх теорій походження держави є те, що всі вони визнають наявність владної, організуючої сили, тільки різної за походженням: батьківської, божественної, договірної, органічної, насильницької, влади приватної власності.

Наведено головну мету держави як суспільно-політичного інституту і державного управління як діяльності, що полягає саме у задоволенні потреб людей. Розкрито класову та загальносоціальну природу держави.

У межах статті охарактеризовано теорію «стадій економічного зростання» У. Ростоу, згідно з якою можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку Україна перебуває на третій стадії суспільства, яке переживає процес зрушень і в майбутньому стане дозріваючим суспільством.

Наведено основні ознаки держави як центрального інституту політичної системи, до яких віднесено такі: публічно-політична (державна влада), суверенітет, всеосяжність, територія, населення, апарат управління, апарат примусу, видання нормативно-правових актів, податкування. Встановлено, що під поняттям «державна» варто розуміти суверенну політичну організацію, що офіційно представляє і охоплює все населення в межах певної території, має власну податкову і грошову систему, національне законодавство, офіційну символіку і має у своєму розпорядженні спеціальний апарат управління і примусу.

Ключові слова: держава, теорії походження держави, підходи держави, мета держави, класова та загально соціальна природа держави, ознаки держави, норми держави, історичні засади держави

Historical principles of the state's establishment and development

Ivan Shkurat, Personnel Training Institute of the State Employment Service of Ukraine

The issue of disclosing the historical foundations of state formation and development constantly needs attention from domestic researchers, which is the purpose of this article.

The article is devoted to explaining the historical foundations of state formation and development. The basic theories of the origin of the state, including patriarchal, theological, contractual, organic, theory of violence and materialistic (class) theory, are presented. Based on the analysis of all theories of the origin of the state, it becomes clear that the emergence and development of the state are based on human needs, and its main purpose as a socio-political institute and public administration as an activity is precisely to meet the needs of people. It is found that common to all theories of the origin of the state is that they all recognize the existence of a powerful, organizing power, only different in origin: parental, divine, contractual, organic, violent, power of private property.

The main purpose of the state, as a socio-political institute and public administration as an activity that is precisely to meet people's needs, is outlined. The class and general social nature of the state are revealed.

The article describes the theory of "stages of economic growth" by Rostow, according to which it can be argued that at the present stage of development, Ukraine is at the third stage of a society that is undergoing a process of shifts and will become a maturing society in the future.

The main features of the state as the central institute of the political system are given. It is established that the

concept of "state" should be understood as a sovereign political organization that officially represents and covers all the population within a certain territory, has its own tax and monetary system, national legislation, official symbols and has a special apparatus of management and coercion.

Keywords: *state, theories of state origin, approaches of the state, purpose of the state, class and general social nature of the state, features of the state, norms of the state, historical principles of the state*

Исторические основы становления и развития государства

Иван Шкурат, Институт подготовки кадров государственной службы занятости Украины

Вопрос раскрытия исторических основ становления и развития государства постоянно требует внимания со стороны отечественных исследователей, что и обусловило цель этой статьи.

Статья посвящена выяснению исторических основ становления и развития государства. Приведены основные теории происхождения государства, в частности патриархальная, теологическая, договорная, органическая теория насилия и материалистическая (классовая) теории. На основе проведенного анализа всех теорий происхождения государства, становится понятно, что в основе возникновения и развития государства лежат человеческие потребности, а ее главная цель как общественно-политического института и государственного управления как деятельности заключается именно в удовлетворении потребностей людей. Выяснено, что общим для всех теорий происхождения государства является то, что все они признают наличие властной, организующей силы, только разной по происхождению: родительской, божественной, договорной, органической, насильственной, власти частной собственности.

Приведено главную цель государства, как общественно-политического института и государственного управления как деятельности, заключающейся именно в удовлетворении потребностей людей. Раскрыто классовую и общесоциальную природу государства.

В рамках статьи охарактеризована теория «стадий экономического роста» У. Ростоу, согласно которой можно утверждать, что на современном этапе развития Украина находится на третьей стадии общества, переживает процесс сдвигов и в будущем станет созревающим обществом.

Приведены основные признаки государства как центрального института политической системы. Установлено, что под понятием «государство» следует понимать суверенную политическую организацию, которая официально представляет и охватывает все население в пределах определенной территории, имеет собственную налоговую и денежную системы, национальное законодательство, официальную символику и располагает специальным аппаратом управления и принуждения.

Ключевые слова: *государство, теории происхождения государства, подходы государства, цель государства, классовая и общесоциальная природа государства, признаки государства, нормы государства, исторические основы государства*

Постановка проблеми.

У наш час гострим є бажання досягнути будь-які сучасні соціальні явища, тим паче, багато дослідників прагнуть пізнати держуправління як масштабну, складну і значущу для суспільства категорію, що спричиняє потребу розглянути її природу і сутність, зокрема, її витоки і державну еволюцію.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання розкриття історичних засад становлення та розвитку держави постійно потребує уваги з боку вітчизняних дослідників, що лягло в основу даної наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями становлення та розвитку держави займалися такі науковці, як: В. В. Діаконов, Ю. В. Ковбасюк, В. О. Котюк, А. В. Малько, М. І. Матузов, О. Ф. Скакун та інші.

Мета статті.

Розкрити історичні засади становлення та розвитку держави.

Виклад основного матеріалу.

Існує певна кількість теорій походження держави. Основні з них: патріархальна, теологічна, договірна, органічна, теорія насильства та матеріалістична (класова) теорія [11, с. 22–25].

Патріархальну теорію пропагували Аристотель, Р. Філмер, Н. К. Михайловський та М. Н. Покровський. Згідно з нею джерелом походження держави є патріархальна сім'я, яка розрослася: від сім'ї – до сукупності сімей (селища) – до сукупності селищ (держави). Отже, сімейні взаємовідносини породжують державу, а монарша влада є продовженням влади, що належить батьку (патріарху) у сім'ї, яка має «батьківський» характер.

Згідно з теологічною теорією (Фома Аквінський) державу створив Бог з ціллію втілити загальне благо. Ця теорія надає підґрунтя твердженню про те, що духовна влада має панувати над світською, церква – над країною. Кожна людина має наказ коритися Божій волі, відповідно до якої встановлена державна влада, і коритися тій владі, яку санкціонує церква. У теологічній теорії присутня наскрізна ідея вічного, непорушного існування держави. Так з'являється теза про те, що необхідно зберегти в беззмінному стані всі наявні в суспільстві державно-правові інститути.

В основі договірної (природно-правової) теорії (Г. Гроцій, Б. Спіноза, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Я. Козельский, М. Радищев, І. Кант) лежить ідея, що держава з'явилася через угоду (договір) як акт людської розумної волі. Люди об'єдналися в єдину державну спільність, адже це було, на думку дослідників, природною вимогою, щоб зберегти людський рід і забезпечити справедливість, свободу і порядок.

Теорія природного права базується на тезі про те, що попередником держави був природний людський стан. Автор вважав, що він неоднозначний. На думку Гоббса, природний стан полягає у «війні всіх проти всіх». На противагу цьому, Руссо змалював теорію, в центрі якої були свобода і рівність. Однак їх усіх об'єднувала думка, що держава є продуктом діяльності людей та їхнього бажання вижити. За взаємною згодою створивши державу, люди або наділяють правителя частиною власних прав, щоб згодом отримати їх від нього (одне з можливих трактувань походження країни), або доходять згоди, щоб зберегти свої природні права (інше трактування). За

будь-якого варіанту в межах державного утворення мають забезпечуватися людські права і свободи.

В органічній теорії Г. Спенсера процеси появи держави та її функціональної діяльності ототожнюються з біологічною істотою. Ще давньогрецькі мислителі вважали, що держава по-своєму схожа на людський організм. Г. Спенсером у ХІХ ст. було розвинуто цю концепцію і він заявив, що держава є суспільним організмом, складниками якого є окремі люди, як клітини для живого організму. У ньому, як і в усякому живому тілі, існує диференціація та спеціалізація. Диференціація передбачає, що країна спершу з'являється у формі найпростішої політичної реальності і на шляху становлення зазнає ускладнювання та розростання. Наприкінці цього процесу держава старіє і гине. Спеціалізація означає, що під час державного формування індивіди об'єднуються у межах груп-органів, кожній із котрих належить виконання певної, лише їй притаманній функції. Унаслідок цього відбувається створення системи державних органів. І все це працює подібно до живого організму, чийм частинам теж властива спеціалізація на певних функціях в межах цілої системи.

Теорією насильства (Є. Дюринг, Л. Гумплович, К. Каутський) дається пояснення виникненню держави як результату війн, коли одні люди насильницьким способом підкорювали інших (у Є. Дюринга – частина суспільства підкорює іншу частину, у Л. Гумпловича і К. Каутського – одне плем'я підкорює інше).

Підґрунтям для матеріалістичної (класової) теорії (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін) є теза щодо економічних причин (наявності приватної власності) появи країни, які розкололи суспільство на низку класів з протилежними колами інтересів. К. Марксу належать слова, що державою є «орган панування, орган гноблення одного класу іншим». В. Ленін вважав, що держава є «машиною для підтримки панування одного класу над іншим». Згідно з їхнім трактуванням державою здійснюється забезпечення переважних інтересів панівного з економічної точки зору класу з використанням спец-

засобів з підкорення і управління.

За допомогою економічного чинника, який лежить в основі державного становлення, відповідно до цієї теорії, можна краще зрозуміти суть суспільних явищ, ніж за допомогою інших – психологічних, біологічних, моральних, етнічних, хоча їх теж треба враховувати. Використання класового підходу дає змогу проаналізувати те, як виникла держава, визначити її сутність.

Спільним для всіх теорій походження держави є те, що всі вони визнають наявність владної, організуючої сили, тільки різної за походженням: батьківської, божественної, договірної, органічної, насильницької, влади приватної власності.

Окремі елементи всіх теорій складають більш чітку картину про походження та існування держави. Підбиваючи підсумки позитивних моментів усіх теорій, варто наголосити на тому, яку важливу роль відіграє сім'я у процесі становлення державності, зміцнення порядку як частини загального благополуччя і тому, наскільки важливими є договірні відносини у державному будівництві, яке, у свою чергу, повинно базуватись на законах суспільного життя та природи і забезпечуватись силовим, економічним та ідеологічним компонентом.

Проаналізувавши теорії походження держави приходимо до висновку, що в основі виникнення і розвитку держави лежать людські потреби. Звідси можна зробити висновок, що головна мета держави як суспільно-політичного інституту і державного управління як діяльності полягає саме у задоволенні потреб людей. Ті держави, яким вдається таким чином організувати взаємодію державних органів, комерційних структур та громадянського суспільства, коли приватні прагнення кожного індивіда працюють на загальне благо всіх, набувають найбільшого розквіту.

У наш час необхідність існування держави не викликає сумнівів, тому що вона виступає головною організуючою і стабілізуючою силою суспільства. Ефективність діяльності держави визначається універсальним показником – індексом людського розвитку, найважливіші складові якого: рівень ВВП на душу населення, тривалість

життя, рівень освіти і т. п. Теоретичні суперечки точаться більшою мірою стосовно того, яка міра втручання держави у різні сфери життя суспільства є більш прийнятною.

Отже, в основі сутності країни лежить соціальне призначення, природа держави. Будь-яка країна як соціальний інститут характеризується подвійною природою. З одної точки зору, державою здійснюється втілення і захист інтересів пануючої еліти, з іншої – довготривалих інтересів усієї громади. Так, суть країни має класову і загальносоціальну природу водночас.

Зосередимося на класовій природі держави. Правляча еліта вбачає у державній владі могутній засіб для того, щоб реалізувати і захистити свої власні інтереси, деколи придушуючи всю решту соціальних прошарків. Втілення останнього може відбутися як пряме насильство або пропагандистське нав'язування власної волі більшій частині громадян завдяки засобам масової інформації (ЗМІ). Не без підстав нині вважають, що ЗМІ – це четверта влада.

Роль правлячої еліти може належати класу, династії, політичній партії, одноособному деспоту з його оточенням. Класовість є найбільш типовою для деспотичних, тоталітарних держав. Демократичним країнам теж не можна оминати класовий елемент в своїй сутності. Однак демократії властиві механізми, що надають можливість обмеження і контролю вузькоєгоїстичних домагань, притаманних правлячій еліті.

Варто приділити увагу загальносоціальної природі країни. Будь-яка, перш за все демократична, держава характеризується надкласовістю. Через це державою так чи інакше здійснюється захист загальних, довготривалих інтересів усього населення.

Оскільки держава – це головний управлінський суспільний центр, який на офіційному рівні об'єднує і представляє всю громаду, їй належить управляти найважливішими галузями суспільної життєдіяльності, здійснювати утвердження загальнонаціональних інтересів. Державі належить роль соціального арбітра, засобу соціального консенсусу між тими, хто править і тими, ким керують. Його завдання – подолати

соціальні суперечності, конфлікти, розбіжності, вести облік і координувати інтереси всіх верств населення.

Так, державою повинно здійснюватися виконання водночас як винятково класових задач, так і загальних справ, які властиві будь-якому суспільству. Однією з ознак цивілізаційного поступу є історичний прогрес, коли класова природа країни змінюється на загальносоціальну.

Сутність держави обумовлюється об'єктивною закономірністю: при неспівпадінні, суперечності поточних, приватних інтересів у суспільстві існує єдність корінних, довготривалих інтересів усіх членів суспільства. Це так зване загальне благо, яке покликане виразити і реалізувати держава. Загальне благо визначається в результаті узгодження індивідуальних і колективних інтересів всього населення з корінних питань життєдіяльності суспільства і держави. Загальне благо, сформульоване і реалізоване на загальносвітовому рівні у масштабах людської цивілізації, визначається категорією «загальнолюдські цінності», яка сьогодні в розвинутих державах вийшла на перше місце [7].

В енциклопедії державного управління зазначається, що ознаками держави як центрального інституту політичної системи, особливої форми організації політичної влади в суспільстві, яка має суверенітет, монополію на застосування узаконеного насилля та здійснення керування суспільством за допомогою спеціального механізму, є [8, с. 102–103]:

1. Публічно-політична (державна влада). Державна влада – це влада одночасно публічна й політична. Публічною вона є тому, що офіційно керує справами всього суспільства й виступає від імені всього суспільства загалом при вирішенні питань, що належать до її компетенції. Політична природа державної влади характеризується тим, що вона в особі державного апарату відділена від суспільства, відносно відособлена від нього. Державну владу не можна ототожнювати із самою державою, тому що держава – це організація даної влади, тобто її устрій, механізм її здійснення в особі певних органів: парламенту, уряду, правосуддя,

контрольно-наглядових, військових і та ін.

2. Суверенітет. Держава – це організація влади, що є суверенною, незалежною у зовнішньополітичних відносинах.

3. Всеосяжність. Держава – це організація влади, що є всеосяжною. Тобто державна влада поширюється на всіх осіб, які перебувають на території держави.

4. Територія. Держава – це організація влади, що панує на певній території, тобто обмеженій частині поверхні планети. Територія держави є матеріальною основою її існування.

5. Населення держави – це організація влади, суб'єктом і об'єктом якої є народ, що населяє її територію. Держава поєднує людей в єдине ціле, а належність їх до даної держави відображається поняттям «громадянство».

6. Апарат управління. Держава – це організація влади, у складі якої завжди існує апарат управління, тобто професіонали з управління. У державі завжди є керуючі й керовані. До органів управління належать уряд, різні міністерства, державні комітети.

7. Апарат примусу. Держава – це організація влади, у складі якої завжди діє апарат примусу, тобто спеціально навчені люди, примусові установи.

8. Видання нормативно-правових актів. Тільки держава має право видавати нормативно-правові акти (закони, постанови, укази), обов'язкові для загального виконання.

9. Оподаткування. Оподаткування є монопольним правом держави.

Функціонування держави регламентує національне законодавство. Воно є системою встановлених або санкціонованих державою, загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки загального характеру (норми), дотримання яких забезпечується і гарантується державою. За допомогою вказаних норм держава регулює суспільні відносини, здійснює управління. Саме держава встановлює єдиний правопорядок для всіх членів суспільства.

Невід'ємною частиною держави є його державна символіка, яка включає офіційне найменування держави, столицю, прапор, герб, гімн, державну мову, ритуали і церемонії, нагороди (ордени, медалі, почесні

звання). Якщо решта ознак характеризує виняткову державну владу і не може належати яким-небудь іншим суб'єктам, то символіка не є монопольним атрибутом держави. Тому дана ознака держави носить факультативний характер.

На наш погляд, під поняттям «держава» варто розуміти суверенну політичну організацію, що офіційно представляє і охоплює все населення в межах певної території, має власну податкову і грошову систему, національне законодавство, офіційну символіку і у своєму розпорядженні спеціальний апарат управління і примусу.

Тип держави дуже тісно пов'язаний із соціальною суттю держави, з соціально-класовою структурою суспільства, з економічним устроєм і способом виробництва, з соціальним і політичним устроєм (формами правління). Держава належить до соціальних явищ і водночас значною мірою пов'язана з природними явищами, тому що вона, як і людина і людське суспільство, існує і взаємодіє з усією природою. Тому типізація держав полягає у вирізненні основних характерних рис для багатьох держав, які існували, існують або можуть існувати в перспективі. Як і в мистецтві, процес відбору і систематизації, аналізу і синтезу (узагальнення) відбувається на підставі певних критеріїв. У державах існує загальне та індивідуальне, або у філософських категоріях – одиничне, особливе та загальне [9, с. 206].

Водночас не можна оминати, що в останні десятиріччя поряд із формаційним підходом класифікації держав виник відносно новий підхід до типології держав – цивілізаційний. У сучасний період у ньому переважає так званий технологічний напрям, відповідно до якого тип держави пов'язується з певною стадією науково-технічного прогресу і життєвого рівня населення, що визначаються рівнем життя населення і надання соціальних послуг. Одним із напрямів цивілізаційного підходу є «теорія стадій економічного зростання» американського соціолога і політичного діяча У. Ростоу. Ця концепція певною мірою була спрямована проти марксистського методу соціально-економічної формації з метою витіснення його як методу аналізу сучасної історії.

Суть цього нового підходу полягає в тому, що всі суспільства за економічним розвитком можна поділити на п'ять стадій: 1) традиційне суспільство; 2) перехідне суспільство, у якому закладаються основи перетворень; 3) суспільство, яке переживає процес зрушень; 4) дозріваюче суспільство; 5) суспільство, яке досягло високого рівня народного споживання [10, с. 58–60].

На нашу думку, якщо слідувати цій концепції, то можна сказати, що Україна на сучасному етапі її трансформації та розвитку перебуває на третій стадії суспільства, яке переживає процес зрушень і в майбутньому стане дозріваючим суспільством.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

У статті визначено, що під поняттям «держава» варто розуміти суверенну політичну організацію, що офіційно представляє і охоплює все населення в межах певної території, має власну податкову і грошову системи, національне законодавство, офіційну символіку і у своєму розпорядженні спеціальний апарат управління і примусу, а також з'ясовано історичні засади становлення та розвитку держави та наведено основні теорії походження держави, зокрема: патріархальна, теологічна, договірна, органічна, теорія насильства та матеріалістична (класова) теорії. З'ясовано, що спільним для всіх теорій походження держави є те, що всі вони визнають наявність владної, організуючої сили, тільки різної за походженням: батьківської, божественної, договірної, органічної, насильницької, влади приватної власності. На основі проведеного аналізу всіх теорій походження держави, стає зрозуміло, що в основі виникнення і розвитку держави лежать людські потреби, а її головна мета як суспільно-політичного інституту і державного управління як діяльності полягає саме у задоволенні потреб людей. Також дійшли висновку, що найбільшого розквіту набувають саме ті держави, яким вдається організувати взаємодію державних органів, комерційних структур та громадянського суспільства таким чином, щоб приватні прагнення кожного індивіда працювали на загальне благо всіх.

У статті розглянуто теорію «стадій економічного зростання» американського со-

ціолога У. Ростоу, згідно з якою можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку Україна перебуває на третій стадії суспільства, яке переживає процес зрушень і в майбутньому стане дозріваючим суспільством.

Отже, країні як організації з належними державною і політичною владою притаманна безліч ознак, вичерпний перелік яких неможливий. Адже дослідники вигадують щоразу нові. Проте, на наш погляд, головними ознаками, для її достатньої кваліфікації є саме такі: публічно-політична (державна влада), суверенітет, всеосяжність,

територія, населення, апарат управління, апарат примусу, видання нормативно-правових актів, оподаткування. Після того, як велика кількість країн і суспільств досягнули рівня, відповідного соціальній та правовій державі, значно змінилися відносини держави і суспільства, які є взаємопов'язаними на основі притаманних правовій та соціальній державі принципів. У нашій країні повинно бути повне використання і підпорядкування державної влади (тобто держави) колу суспільних і громадянських потреб та інтересів, а не лише владним держструктурам.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Алексеєнко І. В. Мікронаціоналізм як виклик глобалізації. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2019. Вип. 24. С. 179–186
2. Антохов А. А., Котельбан С. В. Регулювання інноваційного розвитку економіки в умовах глобалізації: зміст, методи, інструменти. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1–2. С. 41–46.
3. Ветринський І. М. Особливості місця і ролі цивілізаційних цінностей в епоху глобалізації. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 151 (3). С. 24–29.
4. Вишневецька О. М. Глобалізаційні виклики у гарантуванні економічної безпеки держави / О. М. Вишневецька, О. М. Недова, Л. І. Сокірка. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 1. С. 14–19.
5. Гірман А. П., Криша В. В. Регіональні аспекти сучасних міжнародних відносин в умовах світової глобалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. 2019. Вип. 36. С. 72–78.
6. Дзюндзюк В. Б. Вплив глобалізації на сучасну державу. *Державне будівництво*. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2018_2_3.
7. Діаконов В. В. Теория государства и права. Учебное пособие по теории государства и права, 2004. URL: <http://allpravo.ru/library/doc108p0/instrum151/item2735.html>.
8. Ковбасюк Ю. В. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління. 748 с.
9. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Атіка, 2005. 592 с.
10. Матузов Н. И. Теория государства и права : курс лекций. Москва : Юристь, 1997. С. 58–60.
11. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2006. 656 с.

REFERENCES

1. Aliksieienko, I. V. (2019). Mikronatsionalizm yak vyklyk hlobalizatsii [Micronationalism as a challenge to globalization] *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii. Politolohiia – Bulletin of Mariupol State University. Series: History. Politology*, 24, 179–186 [in Ukrainian].
2. Antokhov, A. A., & Kotelban, S. V. (2019). Rehuliuvannia innovatsiinoho rozvytku ekonomiky v umovakh hlobalizatsii: zmist, metody, instrument [Regulation of innovative economic development in the conditions of globalization: content, methods, tools]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 1–2, 41–46 [in Ukrainian].
3. Vietrynskyi, I. M. (2019). Osoblyvosti mistsia i roli tsyvilizatsiinykh tsinnosteii v epokhu hlobalizatsii [Features of the place and role of civilizational values in the era of globalization.]. *Hileia: naukovyi visnyk – Gilea: a scientific bulletin*, 151(3), 24–29 [in Ukrainian].
4. Vyshnevskaya, O. M., Nedova, O. M., & Sokirka, L. I. (2016). Hlobalizatsiini vyklyky u harantuvanni ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Globalization challenges in guaranteeing the economic security of the state]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 1, 14–19 [in Ukrainian].
5. Hirman, A. P., & Krysha, V. V. (2019). Rehionalni aspekty suchasnykh mizhnarodnykh vidnosyn v umovakh svitovoi hlobalizatsii [Regional aspects of modern international relations in the context of world globalization]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii : Pytannia politolohii – Bulletin of the V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Political Science Issues*, 36, 72–78 [in Ukrainian].

6. Dziundziuk, V. B. (2018). Vplyv hlobalizatsii na suchasnu derzhavu [The influence of globalization on the modern state]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2018_2_3 [in Ukrainian].
7. Diakonov, V. V. (2004). *Teoriya gosudarstva i prava [State theory and law]*. A textbook on the theory of state and law. Retrieved from <http://allpravo.ru/library/doc108p0/instrum151/item2735.html> [in Russian].
8. Kovbasiuk, Yu. V. (2011). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration]*. Kyiv: Press Nat. Acad. state. ref. under the President of Ukraine [in Ukrainian].
9. Kotiuk, V. O. (2005). *Zahalna teoriia derzhavy i prava [General Theory of State and Law]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
10. Matuzov, N. I., & Malko, A. V. (1997). *Teoriya gosudarstva i prava [State and Law Theory]*. (pp. 58–60). Moscow: Jurist [in Russian].
11. Skakun, O. F. (2006). *Teoriia derzhavy i prava [State and Law Theory]*. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].

Шкурат Іван Вікторович

Здобувач

Інститут підготовки кадрів державної служби
зайнятості України
03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17

Shkurat Ivan

Applicant

Training Institute of the State Employment Service
of Ukraine
17, Novokuzalna Str., Kyiv, 03038, Ukraine

Email: site-ipk@ukr.net

Цитування: Шкурат І. В. Історичні засади становлення та розвитку держави. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 2. С. 79–86.

Citation: Shkurat, I.V. (2020). Istorychni zasady stanovlennia ta rozvytku derzhavy [Historical principles of the state's establishment and development]. *Public administration aspects*, 8 (2), 79–86.

Стаття надійшла / Article arrived: 28.03.2020